

2006 | a. Αθηναϊκή επιθεώρηση τέχνης – Το περιοδικό της 1^{ης} Μπιενάλε της Αθήνας

Το κείμενο με τίτλο *Πολιτισμική Μετάλλαξη* για το σχεδίασμα που διοργανώσαμε από κοινού με το Δίκτυο Νομαδικής Αρχιτεκτονικής ΔΝΑ «Ένα σχέδιο στην τοποθεσία – Δράσεις στο Γκαζοχώρι» εκδόθηκε στο 6^ο τεύχος του ηλεκτρονικού περιοδικού *α. Η Σύγχρονη Αθηναϊκή Επιθεώρηση Τέχνης*, έκδοση της 1^{ης} Αθηναϊκής Μπιενάλε.

2006 | a. The Athens Contemporary Art Review #6– The magazine of the 1st Athens Biennial

The text titled *Cultural Transmutation* for the project that we organized together with the Network Nomadic Architecture "A Plan on the Site" in Gazochori, was published in the 6th issue of the electronic Magazine *a. The Athenian Contemporary Art Review*, issued by the 1st Athenian Biennale.

Περιεχόμενα

03 Σημείωμα του αρχαιοντάκτη

04 Αλληλογραφία

05 Σχεδιάσματα

10 Συζήτηση

Ο Κωστής Βελώνης συναντά τον Νίκο Καραλαμπίδη και μιλούν για το έργο τους

22 Post-Olympic City

Ο Γιώργος Τζιτζιλάκης γράφει για την μετασλυμτική Αθήνα των μεγάλων συμβάντων

32 Γκαζακωρί - Λοιχτή Πρόσκληση και πολιτισμική μετάλλαξη

Η Ελένη Τζιτζιλάκη και η Άννα Τσουλουφά γράφουν για το Δίκτυο Νομαδικής Αρχιτεκτονικής

42 Η ελληνική διενδίκωση!

Ο Θεόφιλος Τραμπούλης γράφει για τον Μεγάλο Περίπατο του ΕΜΣΤ

50 Moving Clockwise @ The Breeder

Ο Χριστόφορος Μασίνος γράφει για την έκθεση The Moon Shines On The Moonshine στην γκαλερί The Breeder

58 Ενθύμιο από τη Δανία

Η Μαρία Θάλεια Καρρά γράφει για την έκθεση Regarding Denmark

62 Τιποτα δεν έχει σημασία

Η Δήμητρα Σακκάτου γράφει για την performance του Pablo Leon de la Barra και των Super Elegantes

65 Επισκέψεις

Η Κατερίνα Νίκου συναντά τον Ευτυχ Πατσουράκη

Έκδοση: Μπιενάλε της Αθήνας – Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία

Συμβούλιο έκδοσης: Αυγουστίνος Ζενάκος, Ξένα Καλιακτασόγλου, Πολύδωρος Καρυοφύλλης, Μάρθα Μικαηλίδη, Αλεξάνδρα Μόσκοβη, Παναγής Παναγιωτόπουλος, Μιχάλης Παπαρούνης, Γιάννης Σταυρακάκης, Γιώργος Τζιρτζιλάκης

Αρχισυντάκτης: Θεόφιλος Τραμπούλης

Βοηθός Αρχισυντάκτης: Μαρία Φωτεινά

Συνεργάτες τεύχους: Art Attack, Κωστής Βελώνης, Μαρία Θάλεια Καρρά, Χριστόφορος Μαρίνος, Αλεξάνδρα Μόσκοβη, Κατερίνα Νίκου, Θέλιγα Παππά, Δημήτρα Σακκάτου, Carole Simonetti, Ελένη Τζιρτζιλάκη, Γιώργος Τζιρτζιλάκης, Άννα Τσουλούφη, Νίκος Χαράλαμπίδης

Επιμέλεια κειμένων: Κατερίνα Πανούτσου

Μεταφράσεις: Μιχάλης Ελευθερίου, Δημήτρης Σαλαμαπάσης, Τιτίκα Μαρία Σαράτη

Lay-out: Δημήτρης Σταθόπουλος

Σχεδιασμός: The Switch Design Agency

Σελ. 2: Andrian Paçi, Άνσγμα, 2004, Ευγενική παραχώρηση Peter Kilchman Gallery, Ζυρίχη και Galleria Francesca Kaufmann, Μιλάνο

Κάθε καθυστέρηση μιας περιοδικότητας, υπονοεί γονιμότητα. Η κυοφορία του τεύχους Σεπτεμβρίου συνέπεσε αφενός με την προετοιμασία του βιβλίου *Προτάσεις για την καταστροφή της Αθήνας*, του «πρώτου επιμελητικού βήματος της 1^{ης} Μπιενάλε της Αθήνας» και αφετέρου με την οργάνωση ορισμένων αλλαγών στην ύλη και τη διάρθρωση του περιοδικού.

Από το τεύχος αυτό το περιοδικό εντάσσει στην ύλη του κείμενα τα οποία δεν είναι με την στενή έννοια κριτικά, δεν επισκοπούν δηλαδή συγκεκριμένα εικαστικά γεγονότα των Αθηνών. Βασίζονται βέβαια πάντα σε μια ευρύτερη αίσθηση της επικαιρότητας, στοχεύουν ωστόσο να παράσχουν μια γενικότερη θεωρητική και αναλυτική πλαίσιασή της. Χωρίς το περιοδικό να γίνεται θεματικό, το κάθε τεύχος θα προσανατολιζόταν στη διαπραγμάτευση μιας ορισμένης χαλαρής ενότητας.

Έτσι, με αφορμή την έκθεση *Μεγάλος Περίστας* του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, ο Γιώργος

Τζιρτζιλάκης συζητά τη μεταφορική οικονομία που αναπτύσσεται στην Αθήνα μετά τις μεγάλες αλλαγές που επέφεραν στον ιστό της πόλης τα μεγάλα έργα των Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ η Ελένη Τζιρτζιλάκη και η Άννα Τσουλούφη παρουσιάζουν τις δραστηριότητες του Δικτύου Νομαδικής Αρχιτεκτονικής στην περιοχή του Γκαζιού, αναλύουν μια σύλληψη δηλαδή της τέχνης που δεν εκθέτει έργα στην πόλη αλλά εκλαμβάνει την ίδια την πόλη και τις δράσεις σε αυτήν ως πρωτογενώς πράξη τέχνης. Στα *Σχεδιάσματα*, η Carole Simonetti, επιμελήτρια του Μουσείου Σύγχρονης Φωτογραφίας του Clinisello Balsamo του Μιλάνου, παρουσιάζει το πρόγραμμα δημόσιας τέχνης *As cióssu me to feggarì*, του γερμανού καλλιτέχνη Jochen Gerz.

Τέλος, το περιοδικό, από οργανωτική άποψη, αναδιαρθρώνεται, αποκτώντας ένα συμβούλιο έκδοσης, στόχος του οποίου είναι η δυνατότητα αναπροσανατολισμού της ύλης και

διασφάλισης της πληρότητάς της. Συμβούλιο έκδοσης είναι η Μάρθα Μικαηλίδη, λέκτορας πολιτικών επιστημών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, η Αλεξάνδρα Μόσκοβη, καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Sunderland της Μεγάλης Βρετανίας, Παναγής Παναγιωτόπουλος, λέκτορας στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, ο Μιχάλης Παπαρούνης, εκδότης, ο Γιάννης Σταυρακάκης, πολιτικός επιστήμονας, ο Γιώργος Τζιρτζιλάκης, αναπληρωτής καθηγητής Αρχιτεκτονικής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και η οργανωτική επιτροπή της Μπιενάλε της Αθήνας, Ξένα Καλιακτασόγλου, Ροκα Υίο και Αυγουστίνος Ζενάκος. Ελπίζουμε να μας συγκωρῆσετε την καθυστέρηση, το τεύχος Οκτωβρίου θα είναι έτοιμο στην ώρα του.

α.

σμός της περιοχής μέσα στον χρόνο. Το υλικό αυτό παρουσιάστηκε στο Salento της Ιταλίας σε εργαστήριο το οποίο οργάνωσε το Osservatorio Nomade μαζί με μία σειρά από αυθελλογικά projects με θέμα τις προσωπικές μνήμες και μαρτυρίες που αναφέρονται στην περιοχή που ορίζεται κατά μήκος του άξονα της Εγνατίας οδού.

Το δίκτυο φέτος με ένα πυρήνα από αρχιτέκτονες και εικαστικούς στο 87ο δημοτικό σχολείο, ξεκίνησε τον συμμετοχικό σχεδιασμό ενός παιδότοπου σε κενό οικοπέδο απέναντι από την κεντρική πλατεία. Η διεκδίκηση ενός δημόσιου χώρου έγινε η αφορμή για την εμπλοκή, τη δράση, την διεκδίκηση του εδάφους.

Το συγκεκριμένο project παρουσιάστηκε μαζί με άλλα στην έκθεση «The people choose» στο Μιλάνο στην περιοχή Isola στον χώρο Stecca degli Artigiani, περιοχή η οποία αντιμετωπίζει αντίστοιχα προβλήματα καθώς ο δήμος στοχεύει στην κατεδάφιση του παλαιού εργοστασίου της Siemens ο

οποίος χρησιμοποιείται ως πολιτιστικός κοινωνικός χώρος, και στο 4^ο Ευρωπαϊκό κοινωνικό Forum το οποίο έγινε στην Αθήνα. Στις 21 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε εφημερη κατασκευή -δράση μαζί με τα παιδιά στον κενό χώρο, καθώς και έκθεση του υλικού έρευνας στην κεντρική πλατεία. Ο καλλιτέχνης Ζάφος Ξαγοράρης συμμετείχε στο project στο έργο «3 φωνές» στην έκθεση την οποία οργάνωσε το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης τον Ιούλιο -Σεπτέμβριο 2006 και σε συνεργασία με το δίκτυο οι κάτοικοι της περιοχής κατέστηκαν σε συμμετοχή σε συζήτηση στο καφενείο της Τεχνόπολης.

Την ημέρα εκείνη αποδείχθηκε ότι ο χώρος της Τεχνόπολης παραμένει ερμητικό κλειστός για τους κατοίκους, καθώς ελάχιστοι ήλθαν. Αντίθετα ήλθαν οι φορείς, εκπρόσωποι από το πολιτιστικό τμήμα του δήμου της Αθήνας, εκπρόσωπος από το τρίτο δημοτικό διαμέρισμα, εκπρόσωποι από τον σύλλογο Μέγα Αλέξανδρο και από τον σύλλογο ρακοσυλλεκτών.

Στην πρόσκληση ανταποκριθήκαν πολλοί νέοι καλλιτέχνες και αρχιτέκτονες.

Στη συζήτηση η οποία ακολούθησε της παρουσίας των ζητημάτων της περιοχής και των δράσεων, αποδείχθηκε η δυσκολία επικοινωνίας ανάμεσα στους εικαστικούς και αρχιτέκτονες και τους φορείς.

Οι εκπρόσωποι του δήμου έδειξαν μη κατανόηση της εμπλοκής του δικτύου και της αυτονομίας του, καθώς και μια νοοτροπία η οποία υπόσκαφει αλλά δεν προωθεί, δημαγωγεί αλλά δεν διευθετεί. Οι αρχιτέκτονες και οι εικαστικοί, αλλά και το δίκτυο φάνηκαν ασυνήθιστοι, και αμήχανοι, ο αυτόν τον διάλογο και στην διεκδίκηση ζητημάτων της πόλης.

Η αίσθηση εκείνη τη βραδιά στην Τεχνόπολη είναι ότι τα αιτήματα του δικτύου τα οποία αφορούσαν την κατοίκηση στην περιοχή Γκαζοχώρι έμειναν μετέωρα και στην πραγματικότητα αναπάντητα, και η αρχιτεκτονική και η τέχνη έμοιαζαν αποξενωμένες στον χώρο της πόλης.

Ραγче πως μπορούν να προχωρήσουν παρόμοια project στην Αθήνα, όταν ο δήμος και οι φορείς που τον εκπροσωπούν, δεν αναγνωρίζουν τον αρχιτέκτονα και τον καλλιτέχνη σε χώρους εκτός από αυτούς στους οποίους έχουν συνηθίσει να τον βλέπουν στα πολεοδομικά γραφεία τον αρχιτέκτονα, στις εκθέσεις τον καλλιτέχνη, και όσο για τους ιδιωτικούς φορείς-ιδρύματα αδιαφορούν για την προώθησή τους;

Το κείμενο αυτό προσακαλεί τους αναγνώστες σε συμμετοχή σε ανοικτή συζήτηση γύρω από τα παραπάνω θέματα.

1. Blatka Hunt The location of culture vol. 172

Ελένη Τσιριτζιλάκη

Πολιτισμική Μετάλλαξη

Μετά από 2 χρόνια δραστηριότητας το "Δίκτυο Νομαδική Αρχιτεκτονική" κατέληξε να παρουσιάσει τα αποτελέσματα της δράσης του στη περιοχή του "Γκαζοχώρι" μέσα στα πλαίσια του έργου του εικαστικού Ζάφους Ξαγοράρη και μέσα

Το «Γκαζοχώρι», στο κέντρο της Αθήνας

από την Έκθεση του ΕΜΕΤ "Ο Μεγάλος Πιρίτσος". Η διοργάνωση της συζήτησης στη Τεχνόπολη είχε σαν αποτέλεσμα να γίνει μια κριτική της γενικής κατάστασης της περιοχής με τη συμμετοχή φορέων του Δήμου Αθηναίων.

Το ΔΝΑ δεν αποτελείται από μια αμύθη ομάδα με συγκεκριμένη Ακαδημαϊκή κατάσταση και ειδικότητα, στηρίζεται στην διαπαιθωτικότητα, και στην εμπειρική έρευνα της καθημερινότητας αστικών περιοχών σε πολιτισμική και παιδαγωγική κρίση. Ενώ έχει κατ' αρχήν δημιουργηθεί από αρχιτέκτονες και εικαστικούς, το ΔΝΑ διεκδικείται με άλλα άτομα και συγγενείς ομάδες διεθνώς, των οποίων το ενδιαφέροντα αρέσει και πρακτικές συνδέονται τη κοινωνικοπολιτική δράση με τη διαμόρφωση της αισθητικής του δημόσιου χώρου της πόλης εντός και εκτός ιδρυματικού πλαισίου. Αυτό ακριβώς είναι για το ΔΝΑ το επιθυμητό σχέδιο ενός διακίσιου δυναμικού, που μέσω της επικοινωνίας και της διακλάδωσης, γίνεται δημιουργία περισσότερων κομβικών σημείων, αρθρώνσεων, απ' όπου γίνεται όλο και πιο

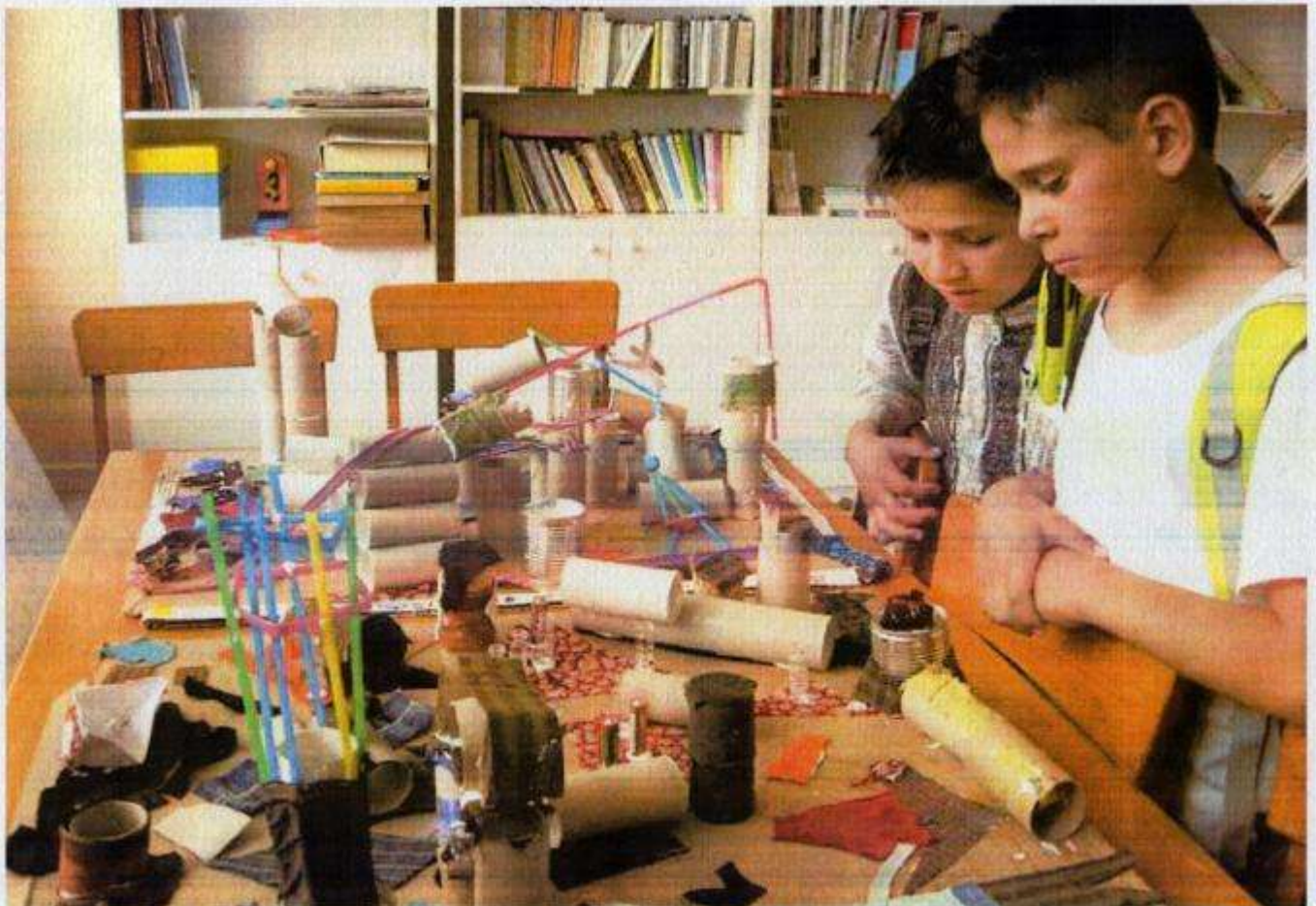
δυνατή η διακίνηση της πληροφορίας προς πολλές διαφορετικές κατευθύνσεις ανάλογου ενδιαφέροντος, με ακόμη την διαλόγική επιστημονικών και καλλιτεχνικών πρακτικών εφαρμογών.

Σε ΔΝΑ το πεδίο δράσης μας είναι η πόλη. Ασχολούμαστε με την πολιτικοποιημένη τέχνη που προσγγίζει κοινωνικοπολιτικά ζητήματα, και με την αισθητική μορφοποίηση (Gestaltung) των αστικών τοπίων, κτιρίων και ανθρώπινων, όπως μας έχει αφήσει τη κληρονομιά του Βαυχάου. Η εκσυγχρονισμένη μορφή αυτής της κληρονομιάς στο νέο Βαυχάου καλεί τους αρχιτέκτονες, τους εικαστικούς αλλά και άλλους καλλιτέχνες, μουσικούς και ηθοποιούς, τους πολιολόγους και τους σχεδιαστές αστικού ιστού, να δημιουργήσουν κοινωνική αισθητική και να διαπλάσσουν εμπειρικά με την καθημερινότητα ζώων και ανθρώπων. Να ερευνηθούν την ιδιαίτερη ιστορία των κοινοτήτων και να προσαρμοστούν τις αισθητικές τους πρακτικές και εφαρμογές ανάλογα με τις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής. Σκοπός μας μέσω αυτής της αρχής

είναι να επικοινωνήσουμε τις αισθητικές μορφές που γνωρίζουμε με την καθημερινότητα της σύγχρονης πόλης. Με την ιδιότητα του αρχιτέκτονα ή και του καλλιτέχνη, που ενδιαφέρεται για το σύγχρονο νομαδικό και εργάζεται για τη ζήτηση της μελλοντικής "αισθητικής", της παγκοσμιοποίησης, Η μημεσικότητα δεν είναι κάτι που μας ενδιαφέρει. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι οι εφήμερες δράσεις φυλλοειδούς χαρακτηριστή επί τόπου, όπως και η διαδραστικές εφαρμογές. Η συνεργασία με θεωρητικούς, ανθρωπολόγους, κοινωνιολόγους, αρχαιολόγους και ιστορικούς, όπως και με εμπειρικές και διοργανωτές εκθέσεων διεθνούς εμβέλειας, που διακατέονται το αποτέλεσμα συγγενών έργων σε σύγχρονα πολιτιστικά κέντρα διεθνώς, είναι απαραίτητη για την πρακτική αντιμετώπιση του κάθε έργου και τη πολυ-πλευρική μετάδοση αυτής της γνώσης δημόσια.

Έκπαιντας με αφηρημένες και επανασυνδέσεις, όπως θα είναι ένας σωστός καλλιτέχνης της σύγχρονης εποχής για να φτιάξει το παζλ του

κοινωνικού του ρόλου, θα έλεγα ότι ο ρόλος που θέλουμε να πάρουμε ως ΔΝΑ είναι διαφορετικός απ' αυτή του κοινωνικού λειτουργού. Από την άλλη αυτό που κάνουμε δεν είναι αυτό καθ' αυτό τόσο αλλά ούτε και αρχιτεκτονική. Ίσως θα ήταν δίκαιο εδώ να παραβάλω τους σκοπούς μιας πρωτοπόρας, όπως τους άλλων ο Βάλτερ Γεράτσους. "Το Βαυχάου έχει τη πρόθεση να συνιωνισί όλες τις δημιουργικές προσπάθειες, με σκοπό να συνεχίσει όλες τις τεχνικές και καλλιτεχνικές δυνάμεις μέσα σε μια κοινότητα αρχιτεκτονική. Ο πλάκας, αν και μακριά από ακριβείς, σκοπούς του Βαυχάου είναι το "αυτολογικό έργο τέχνης", το κτήριο το οποίο είναι οι φραγμοί μεταξύ των τεχνών της κατασκευής και της διακοσμητικής θα έχουν καταργηθεί." Κάνοντας μια μεταφορά του ακουσματικού αυτού το ιδανικό σχήμα, ίσως θα λέγαμε ότι στην ιδανική της μορφή η δική μας προσπάθεια για τη νέα αρχιτεκτονική είναι να καταργηθούν οι φραγμοί μεταξύ κοινωνικών και πολιτισμικών διαφορών. Το ξεπέρασμα της τέχνης και το πέρασμα της

From the June 21, 2006 action

πολεοδομίας από την αφηρημένη αισθητική μορφή στην κοινωνική αισθητική έχει πλέον επιβάλει εδώ και δεκαετίες στον υπόλοιπο προηγμένο δυτικό κόσμο. Τουλάχιστον ως κοινωνικό αίτημα και πρόταση εάν όχι ως πλήρης πράξη, μέσα από το εξτρεμιστικό κίνημα των Καταστασιακών (International Situationist) στη Γαλλία του 60 και 70, αλλά και μέσα από τη σύγχρονη μεταμοντέρνα αρχιτεκτονική, όπως αυτή εφαρμόζεται από την ομάδα OMA του Rem Koolhaas. Επίσης μέσα από τις προτάσεις συνδυασμού γλυπτικής, αρχιτεκτονικής, μουσικής και design του Vito Acconci. Όπως σφράγισε ο Γκυ Ντεμπόρ στο έργο του "Η κοινωνία του θεάματος": "...η τεχνική οργάνωση της κατανάλωσης, πήρε πρωταρχικό στοιχείο της γενικής διάλυσης που οδήγησε, έτσι, την πόλη στην κατανάλωση του εαυτού της", και "Η μεγαλύτερη επαναστασιακή ιδέα, όσον αφορά την πολεοδομία, δεν μπορεί να είναι η ίδια η πολεοδομία, τεχνολογική ή αισθητική. Είναι η απόφαση να αναπλάσσει, εξολοκλήρου, το έδαφος σύμφωνα με τις ανάγκες της εξουσίας των

Συμβούλων των εργαζομένων, της αντικρατικής δικτατορίας του προλεταριάτου, του εκτελεστού διαλόγου." Αν και αυτοί οι αφηρησμοί φαίνονται τώρα πιο απόλυτα ουτοπικοί, μα και η μορφή του προλεταριάτου έχει πλέον παγκόσμια αλλάξει από τον καρπό αναφοράς του Ντεμπόρ, και η ίδια της κοινωνικής επανόστασης επίσης, βρίσκουμε ακόμη ιδανικές τις σκέψεις του, για τη σχέση του πολίτη με το αστικό του περιβάλλον. Μελιόντως πολλά παραδείγματα πολύκρονων προσπαθειών σχεδιασμού και εκτέλεσης ομαδικών έργων στο εξωτερικό όπως το γνωστό Park Fiction που συνεχίζει μετά από 10 χρόνια να εξελίσσεται στη περιοχή του San Pauli στο Αμβούργο της Γερμανίας, παραδειγματίζοντας και επιθυμούμε να διαμορφώσουμε μέσα στο μέτρο των δυνάμεών μας μαζί με τους κατοίκους/ένοικους της περιοχής στην οποία εργαστήκαμε, σημεία που θεωρούμε ότι είναι πάλος εργασίας και αναμείγλωσης της τοπικής κοινής ζωής. Προσπάθεια που αντιτίθεται στο καταστημένο και έχει μια ενσπαικτική

κοινωνική δυναμική, και να μπλοκάρει τους μηχανισμούς ισοπέδωσης της ιδιαίτερης ιστορίας μιας αστικής περιοχής. Εργαστήκαμε σε μια περιοχή, και συγκεκριμένα τα τελευταία δύο χρόνια στην περιοχή του Γκαζοχώρι που είναι και η πατριδική μας επικράτεια "εμπλοκής", ως προσομοιωμένοι μεταμοντέρνοι φυσιοδίφες. Αρχικά πήραμε υπόψη μας εκτός από την υπάρχουσα αρχιτεκτονική και χωροταξία στοιχεία εθνολογικού ιστορικού και κοινωνικού χαρακτήρα, μέσα από τοπική έρευνα, συνεντεύξεις και μαρτυρίες, εργασία με τους ίδιους τους κατοίκους και ιδιαίτερα στους δρόμους στα καφενεία και στο σχολείο της περιοχής. Σκοπός μας ήταν να λειτουργήσουμε καταλυτικά στη χωρική μορφοποίηση της περιοχής, ως κινητό και δυναμικό εργαστήριο "του δρόμου" και του ανοικτού χώρου της πόλης. Η θέση μας ήταν να γίνουμε κατάλυτες σε μια κριτική κατάσταση για το μέλλον αυτού του αντιθετικού τόπου. Αποσκοπούσαμε στην μορφοποίηση του χώρου αντιπροσβέτοντας τα σχέδια μας στην κυρίαρχη αισθητική που "επιβάλλεται" από

τους κεφαλαϊκόους της διασκέδασης. Η αισθητική αυτή δεν συνομολογεί την προϋπάρχουσα κατάσταση της περιοχής παρά μάλλον φαίνεται να θεωρεί ως αμελητέο το πληθυσμό που την εννοεί. Τα κυρίαρχα θέματα μας στο project "Γκαζοχώρι" ήταν η αποξένωση και ο διαχωρισμός, η διαφοροποίηση ανθρώπων ομάδων εκποτισμένων και μη, που συν-ενοικούν σε μια περιοχή της πόλης με πολιτιστικά προβλήματα, η συμβολική τους με την εγκατάσταση μιας κερδοφόρας επένδυσης που έχει τελικά τη μορφή θεατηρισμού και παρασιτισμού. Οι επενδύσεις των ιδιωτών κεφαλαϊκόων που επενδύουν στο έδαφος της περιοχής του Γκαζοχώρι, σε συνδυασμό με τις επενδύσεις του Δήμου Αθηνών για αναβάθμιση μέσω της νέας στάσης του Μετρό, ουσιαστικά έχουν εισβάλει στην περιοχή. Κάτω από το περιβλήμα του εκσυγχρονισμού και της πολιτιστικής ανανέωσης έφερν μαζί τους εκτός από νέο χρώμα, και πλήθη καταναλωτών διασκέδασης, αλλά όχι απαραίτητα πρόοδο και πολιτισμό. Η ουσία της γεγονός, χάρισμα που έχει

καταφέρει να διατηρήσει η Αθήνα σε πολλές της περιοχές, παύει στην περίπτωση του "Γκαζοχωρίου" να υπάρχει όπως την ξέραμε. Αυτό που επέρχεται της αναδόμησης είναι ο εξζητημένος εξωρισμός (Gentrification), προς χάρη των επισκεπτών της περιοχής, ή των νέων "λαμπιρών" κατοίκων, αυτών που θα ενοικιάσουν τα νεότερα πολυώροφα κτήρια. Ένας συνδυασμός δραστηριοτήτων που έχουν διαδραματιστεί στο παρελθόν και στην περιοχή του Ψυχρού. Από και και πέρα, οι βασικοί όροι που διερευνήσαμε ως κατάσταση πραγμάτων στην περιοχή είναι η ιδιοκτησία και ο κοινόχρηστος χώρος, η κατοίκηση και η ενοικίαση, ο εκποτισμός, η κοινωνική ενσωμάτωση, και τέλος η συνύπαρξη διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων, ενώ κάποιοι από μας ασχολήθηκαν αποκλειστικά με την έννοια του αστικού εδάφους.

Τα ειδικά χαρακτηριστικά των κατοίκων και των χρηστών αυτής της περιοχής δημιουργούν ένα ζωντανό και κινούμενο σχήμα της παροντικής κατάστασης του εν

λόγω τόπου, που βρίσκεται σε φάση πολιτιστικής μεταμόρφωσης. Ιδωμένο από μια στρατηγική άποψη ανάγεται στον συνδυασμό α) του πληθυσμού της περιοχής του Γκαζοχώρι, όπως έχει ανάγκες με όλους τους κατοίκους που συγκροτούν τη κοινότητα: παλαιοί ένοικοι/ιδιοκτήτες, Αθηναϊκές χριστιανικές οικογένειες που είτε απλά κατοικούν στον οικισμό χωρίς να είναι δραστήρια μέλη, είτε είναι πιο δραστηριοποιημένοι και οργανωμένοι σε πολιτιστικούς συλλόγους της περιοχής, μουσουλμάνοι Πομάκοι που έρχονται σε πολιτισμική αντιπαράθεση με τους χριστιανούς, και άλλοι αλλοδαποί, β) των επενδύσεων κεφαλαϊκόων που αναβαθμίζουν την περιοχή με τη μορφή βιομηχανίας της διασκέδασης μοζικής κουλτούρας, και γ) την αυραφή πολιτών που κυρίως δεν την ενοικεί αλλά την επισκέπτεται για λόγους διασκέδασης και αναψυχής, ως επί το πλείστον κόσμος που ακολουθεί και ενστερνίζεται το σύγχρονο lifestyle καθώς και τη gay culture. Έκοντας ως νέες συνθήκες διαβίωσης, από τη μία την κατακόρυφη αύξηση της αξίας

της γης και από την άλλη τις αλλαγές από τη λειτουργία των νυχτερινών κέντρων διασκέδασης, οι κάτοικοι της περιοχής του Γκαζοχώρι προσορμόστηκαν ανάλογα με τις περιστάσεις. Είτε εγκατέλειψαν ανήμποροι να αντέξουν το ανερχόμενο κόστος ζωής από τη μια και το νέο lifestyle από την άλλη, είτε εξεπύλησαν τις περιουσίες τους, ή τελικά στην περίπτωση των φτωκών μεταναστών αποχωρούν σταδιακά από τη περιοχή. Λίγοι από τους ιδιοκτήτες της περιοχής είναι αυτοί που αντιστάθηκαν στο περασμό του ξεπουλήματος στη fancy εισβολή και την εξάπλωση του διασκεδαστήριου, όπως το παραδοσιακό καφενείο "Το υποδρόμιο" στη πλατεία Κουλούρη. Εστάσαμε στην πλατεία Κουλούρη και τα γύρω κτίσματα. Βρήκαμε κενά στα οικοδομικά τετράγωνα που θεωρήσαμε ότι μπορούμε να εκμεταλλευτούμε για τις δράσεις μας καλώντας τους κατοίκους να συμμετέχουν. Τα κενά οικόπεδα είναι τα πεδία που θέλησαμε να καταστήσουμε ως ανοικτό εργαστήρια σχεδιασμού, όπου και έχουμε παρτίδες κατά τη διάρκεια των

δύο ετών δράσης μας στο χώρο. Η δημόσια ιδιοκτησία μεταμορφώθηκε σε πρόσκαιρο τόπο ελεύθερης έκφρασης, διαλόγου και παινιδιού μετά τη παράκληση και συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής. Τελικά τα ερωτήματα που προκύπτουν για μας θυμίζουν το οργανικό σχήμα του λαιτού που από το κέντρο του ξεπηδούν συνεχώς νέα φύλλα: ποια η πραγματική σχέση μεταξύ των αλλόθρησκων αλλά οικογενειαρχών κατοίκων (παρελθούσα κατάσταση), ποια η σχέση τους με τη νέα κατάσταση πραγμάτων (παροντική κατάσταση), ποιος περιλαμβάνει κάθε φορά ο κρατικός σχεδιασμός εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης; Ποιος κερδοφορεί, τελικά; Ποιο είναι η νέα επιθυμητή μορφή της μελλοντικής κοινότητας της περιοχής του Γκαζοχώρι; Ποιοι τη σχεδιάζουν;

Άννα Τσουλούφη

Gazochori-Open Invitation and Cultural Transmutation

From the June 21,
2006 action

Eleni Tzirtzilaki writes for the site, Gazochori, the Network of Nomadic Architecture and Anna Tsouloufi addresses an open invitation.

opportunity to become involved, to act, to claim the territory.

This project was also presented along with other projects at the exhibition "The people choice" at the area of Isola in Milan, hosted in the facilities of Stecca degli Artigiani, in a district faced with similar problems, as the municipality aims to demolish the old Siemens factory, which was used as public cultural facilities, and at the 4th European Social Forum in Athens. On June 21, a temporary construction-action was created along with the children at the vacant lot, accompanied by an exhibition of the research material at the main square. Artist Zafos Xagoraris included the project in his work "Three Voices" for the exhibition organised by the Greek National Museum of Contemporary Art in July-September 2006, and the inhabitants were invited in cooperation with the network to participate in a discussion at the Technopolis café.

On that day it was demonstrated that the

Technopolis grounds are prohibitively closed to the inhabitants, as very few showed up. On the contrary, authority representatives were there: a spokesman for the Municipality of Athens, a representative of the Third Municipal Department, representatives from the Megas Alexandros and the Old Item Dealers associations. Numerous young artists and architects also responded to the invitation.

The difficulty in communication among visual artists, architects and the authorities became apparent in the discussion following the presentation of the issues existing in the area and the actions. The municipality spokespersons showed no comprehension of the involvement and the autonomy of the network, and an attitude which promises but does not deliver, speaks in a demagogical manner but does not provide solutions. The architects and visual artists as well as the Network appeared unfamiliar and embarrassed

with respect to this dialogue and demand regarding issues of the city.

The feeling prevailing during that evening at Technopolis was that the Network demands concerning habitation in the Gazochori area were left suspended in mid-air, in effect unanswered; architecture and art seemed alienated from the city space.

How is it that such projects can go ahead in Athens, when the municipality and the agencies representing it do not recognise architects and artists in areas other than those where they are accustomed to meeting them, such as in city planning agencies, the architects, and in exhibitions, the artists. As to private organisations-foundations, don't they care about their own promotion at all? This essay is extending an invitation to the readers to participate in an open discussion concerning the aforementioned issues.

eleni tzirtzilaki

Cultural transmutation

The result of two busy years, the "Nomad Architecture Network" has finally presented the outcome of its activity in the Gazi area in Athens in the context of work by visual artist Zafos Xagoraris and the exhibition "The Grand Promenade," organized by the Greek National Museum of Contemporary Art. An evaluation of the general state of things in the district was reached in the panel discussion organized at Technopolis, in which agencies of the Municipality of Athens participated.

NAN does not comprise a uniform team of specific academic training and education – it is based on an interdisciplinary mode as well as the empirical exploration of daily reality in districts in a cultural and urban crisis. Having been established by architects and visual artists, NAN is networking with other individuals and related teams around the world, whose theoretical and practical interests combine social-

Gazochori, at the centre of Athens

political activity with helping to shape the aesthetic character of the city public space – in and out of an institutional context. This is precisely the desired networking scheme for NAN: dynamic, becoming, through communication and branching out, the source of further nodes, branches – further facilitating the dissemination of information in many different directions of related interests, aiming at the dialectic relationship between scientific and artistic practical applications.

At NAN, our field of activity is the city. We are involved with political art, dealing with social-political issues and the aesthetic shaping (Gestaltung) of urban landscape, both in physical and human terms, in accordance with the groundbreaking Bauhaus heritage. The updated form of this heritage, a new Bauhaus, is calling on architects, visual artists and other artists, musicians and actors, urban planners and designers, to create a social aesthetics and empirically

mesh with the daily reality of places and people. To explore the distinctive history of each community and adapt their aesthetic practices and applications in response to the requirements of contemporary reality. According to this principle, our objective is to communicate the aesthetic forms we are familiar with to the daily reality of the modern city. In the capacity of the architect or the artist, interested in contemporary nomadism and involved with issues related to the future aesthetics of globalization. We are not interested in monumentality. What we are interested in is ephemeral, on the spot actions of a collective nature, as well as interactive applications. In order to deal with the actual, practical reality of each work and with the multilateral dissemination of this knowledge in public, it is indispensable to work in tandem with theoreticians, anthropologists, sociologists, archaeologists and historians, as well as

with curators and organizers of exhibitions of international scope, managing the outcomes of related projects in contemporary exhibition centres.

Beginning through abstractions and new associations, just like a true artist of contemporary times would do if he were to complete the puzzle of his social role, I might propose that the role we wish to play as NAN is different to that of the social worker. On the other hand, what we do is not art per se nor is it architecture, of course. It might be appropriate here to compare with the avant-garde objectives as put forth by Walter Gropius: "Bauhaus intends to coordinate every creative effort in order to merge all technical and artistic forces into a new architecture. The ultimate, though distant, goal of Bauhaus is the 'total art work,' the building in which all boundaries among constructive and decorative arts will have been abolished." If we were to use a metaphor in order to

update this ideal formula, we might say that, in its ideal form, our own effort towards a new architecture is to abolish the boundaries among social and cultural differences. Getting beyond art and passing in city planning from an abstract aesthetic form to a social aesthetic is a fact for many decades now in the rest of the developed Western world. At least as a social demand and proposition, if not as a full implementation, through the extremist International Situationist movement in France in the Sixties and Seventies, but also through the current post-modern architecture as implemented by Rem Koolhaas' OMA team. Moreover, through Vito Acconci's propositions of blending sculpture, architecture, music and design. According to Guy Debord's aphorism in his work *The Society of the Spectacle*, "...the technical organization of consumerism, has been a principal element in the general dissolution which, thus, led the city to consume itself," and

From the June 21, 2006 action

"The greatest revolutionary notion, regarding urban planning, cannot be urban planning itself, technology or aesthetics. It is the decision to reshape the totality of the ground according to the requirements of the authority of the Councils of the working people, the antiestablishment dictatorship of the proletariat, the dialogue to be implemented." If these aphorisms seem totally utopian now, since the shape of the proletariat has now globally changed since the time of Debord's citations, as has the concept of a social revolution, nevertheless we still find his thoughts ideal as regards the relationship of the citizen to his urban surroundings. Studying many examples of long-term international efforts to design and implement team projects, such as the well known Park Fiction, still evolving after 10 years in San Pauli in Hamburg, Germany, we are inspired and wish to help shape, according to our own strength, along with the

inhabitants/tenants in the district in which we have worked, the points we consider as focal points, ones that mobilize the local public life. An effort opposed to the status quo and possessing an alternative social potential, blocking the mechanics of demolishing the distinct history of an urban district. We have worked in a district, namely Gazi, for the last two years, and this has been our maiden voyage as simulated post-modern naturalists. We started out by taking notice – besides existing architecture and planning – elements of ethnological, historical and social character through field research, interviews and accounts, working with the inhabitants themselves, especially in the local streets, cafes, and at the school. Our objective was to have a catalytic effect on the spatial shaping of the district as a mobile and dynamic workshop in the streets and open spaces of the city. Our position was to become the catalysts in a critical situation

regarding the future of this place full of contrasts. Our goal was to help determine space by proposing our alternative plans against the dominant aesthetics, "imposed" by the capitalists of entertainment. This aesthetic does not take into account the pre-existing situation in the district; rather, it seems to consider as negligible the population inhabiting it.

Our main themes in the "Gazochori" project was alienation and discrimination; the differentiation of human groups, dislocated or not, which jointly inhabit an urban district of cultural problems; their cohabitation with the facilities of a profitable enterprise, which ultimately takes on the form of vampirism and parasitism.

The real estate investments by private venture capital enterprises in the Gazi area, combined with life-improving municipal projects, namely the new Metro station, have in effect invaded the area. Under the guise of renovation and

cultural renewal, they have brought along, besides a new colour, multitudes of entertainment consumers, but not necessarily any progress and culture. The essence of the neighbourhood, a valuable quality which has managed to survive in many parts of Athens, ceases to exist in the case of the Gazochori, in the form in which it used to be familiar to us. What follows renovation is gentrification to the benefit of the visitors to the area, or of the new "glamorous" inhabitants, who are to rent the newly-built multi-floor buildings. A blend of activities which also took place in the area of Psyri in the past. Additionally, the main terms we explored as part of the state of things in the area is land ownership and publicly-used space, habitation and tenancy, dislocation, social inclusion, and finally the coexistence of different cultural elements; some of us became exclusively involved with the concept of urban ground. The special characteristics of the

inhabitants and users of this area create a vibrant and changing pattern of the current condition of the area in question, which finds itself in a phase of cultural transformation. Seen from a strategic point, it consists of the combination of i. the population of the Gazi area, comprising the inhabitants who make up the community: old tenants/owners, Christian Athenian families which either simply lived in the area without being active members or are more active and organized in local cultural clubs, Muslim Pomaks, in cultural opposition to the Christians, and other aliens, ii. the capital ventures renovating the area into an mass entertainment industry, and iii. the influx of citizens who do not inhabit the area but visit for entertainment purposes, mostly people who adopt a modern lifestyle as well as gay culture. Having as new living conditions on the one hand the rapid increase in land value and on the other the inconvenience due to the operation of

the entertainment facilities operating in the evening and after-hours, the inhabitants of the Gazi area have adapted to the circumstances. They either left the area, unable to cope with the rising cost of living on the one hand and the new lifestyle on the other, or sold off their properties, or, last, in the case of poor emigrants, are gradually leaving the area. Few of the local land owners have been able to resist the temptation to sell off to a "fancy" invasion and the prevailing entertainment business; an example in question is the traditional café "To ypovrychio," located at Koulouri Square. We focused on Koulouri Square and the surrounding buildings. We found vacant lots in the building blocks, which we considered fit for our activities, inviting the inhabitants to participate. The vacant lots are the fields which we intended to transform into open design workshops, through which we have intervened in the two years of activity in the area.

Municipal property was transformed into a temporary area for free expression, dialogue and play in response to the requests and participation by local inhabitants.

Finally, the questions arising for us are evocative of the organic shape of the lotus, with new leaves growing constantly from its core: what is the true relationship among the family inhabitants of a different religion (past condition); what is their relationship with the new state of things (current condition); who is included in each occasional state plan for renovation and refurbishment? Who is to profit after all? What is the new desired form for the future community in the Gazi area? Who is planning it?

Anna Tsouloufi